

जल जागृती सप्ताह दि. १६ ते २२ मार्च या
कालावधीत जलसंपदा विभागामार्फत राबवावयाच्या
कार्यक्रमासंबंधी मार्गदर्शक सूचना.

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१६/(प्र.क्र.०७/१६)/भाग-१/लाक्षेवि (आस्था)

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

तारीख: १७ फेब्रुवारी, २०१६

वाचा :-

१) शासन निर्णय क्रमांक: संकीर्ण-२०१६/(प्र.क्र.०७/१६)/लाक्षेवि (आस्था), दि. ११.०२.२०१६

प्रस्तावना :-

दरवर्षी १६ ते २२ मार्च या कालावधीमध्ये जल जागृती सप्ताह साजरा करण्याचे संदर्भीय शासन निर्णयान्वये आदेशीत केले आहे. राज्यात पाण्यासंबंधीत कार्यरत असलेल्या कृषी, पाणी पुरवठा, उद्योग, पर्यावरण, ग्राम विकास व नगर विकास या सर्व विभागांमार्फत जलजागृतीबाबत विविध उपक्रम राबविले जाणार आहेत. राज्यातील एकात्मिक पाणी नियोजन, सिंचन प्रकल्पाची उभारणी व सिंचन व्यवस्थापन ही महत्वाची जबाबदारी जलसंपदा विभागावर असल्यामुळे जल जागृती सप्ताह मध्ये जास्तीत जास्त लाभार्थींना संपर्क करून समाजात जल साक्षरता / जागृती निर्माण करण्याची जबाबदारी जलसंपदा विभागावर आहे. त्यानुषंगाने जल जागृती सप्ताह मध्ये जलसंपदा विभागामार्फत राबविण्याच्या उपक्रमाची मार्गदर्शक रुपरेषा संदर्भीय शासन निर्णयामध्ये दिली आहे. त्यानुसार राज्यात पुढील वर्षी (सन २०१६-१७) किमान १० टक्के सिंचन कार्यक्षमता वाढविणे हे जलसंपदा विभागास उद्दिष्ट दिलेले आहे. त्यासाठी मा. मुख्यमंत्री व मा. मंत्री महोदय हे स्वतः या उपक्रमामध्ये सहभागी होऊन मार्गदर्शन करणार आहेत.

जलसंपदा विभागांतर्गत बांधकाम, सिंचन व्यवस्थापन, सर्वेक्षण, संकल्पन, संशोधन या कार्यप्रकारातील कार्यालये, तसेच महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी (मेटा), नाशिक, जल व भूमी व्यवस्थापन संस्था (वाल्मी), औरंगाबाद, पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे इत्यादी संस्थाद्वारे त्यांचे स्तरावरून विविध उपक्रमाचे आयोजन करून ते जास्तीत जास्त यशस्वी करणे आवश्यक आहे. संपूर्ण राज्यभर राबविल्या जाणाऱ्या विविध कार्यक्रमांमध्ये सुसूत्रता राहण्यासाठी सिंचन महामंडळ हा घटक माणून महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रात कार्यक्रमाचे नियोजन व संनियंत्रण करणे प्रस्तावित आहे.

जल जागृती सप्ताह जास्ती जास्त यशस्वी करण्याच्या दृष्टीने या सप्ताह मध्ये हाती घ्यावयाच्या कार्यक्रमाबाबत सर्व साधारण मार्गदर्शक सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुषंगाने खालील आदेश देण्यात येत आहेत.

शासन निर्णय :-

१) राज्यात १६ ते २२ मार्च या काळात जलसंपदा विभागामार्फत विविध उपक्रम राबविण्याची जबाबदारी पाटबंधारे विकास महामंडळाचे प्रमुख म्हणून कार्यकारी संचालकावर राहिल. प्रत्येक महामंडळस्तरावर या कार्यक्रमाचे नियोजन, अंमलबजावणी व सनियंत्रण करणेसाठी कार्यकारी संचालक यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती नेमण्यात यावी. या समितीमध्ये मुख्य अभियंता, अधीक्षक अभियंता, कार्यकारी अभियंता, स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी, माध्यमाचे प्रतिनिधी, शैक्षणिक संस्थांचे प्रतिनिधी यांचा समावेश असावा. या समितीमार्फत महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रात राबविण्यात येणाऱ्या कार्यक्रमाचे सुक्ष्म नियोजन करावे. नियोजित आराखड्याप्रमाणे प्रत्येक कार्यक्रमाची अंमलबजावणी करण्याची जबाबदारी निश्चित करावी. नियोजनाप्रमाणे कार्यक्रमाची अंमलबजावणी होणेसाठी सनियंत्रण यंत्रणा निर्माण करावी.

२) राज्यभर जल जागृती सप्ताह साजरा करण्यासाठी सर्व सिंचन विकास महामंडळानी जल जागृती सप्ताह व्यापक प्रमाणावर राबविण्याचे नियोजन करावे. महामंडळातर्गत बांधकाम व सिंचन व्यवस्थापन कार्यप्रकारातील सर्व कार्यालयाने व अभियंत्यांनी त्यामध्ये सक्रिय सहभागी व्हावे.

३) जल जागृती सप्ताहात विविध महामंडळात स्थानिक परिस्थितीनुसार कार्यक्रमाचे नियोजन करावे. त्यामध्ये हाती घ्यावयाच्या कार्यक्रमांबाबत सर्व साधारण मार्गदर्शक सूचना खालीलप्रमाणे देण्यात येत आहेत.

३.१ पूर्ण झालेल्या प्रकल्पाच्या सिंचन व्यवस्थापनाबाबत जागृती करणे.

अ) पाण्याचा अपव्यय टाळणे, पाणी मोजून घेणे, पाणी मोजमाप यंत्र बसविणे, पाणी पट्टी संबधी माहिती देणे.

ब) सुक्ष्मसिंचन पद्धतीचा वापर करणे, अस्तीत्वातील प्रवाही सिंचन व्यवस्थेचे ठिबक पद्धतीत रुपांतरण करणे, पाणी वापर संस्था स्थापन करण्याची गरज, पद्धत व फायदयाबाबत माहिती देणे.

क) पाणी वापर संस्था स्थापन करणे व त्या यशस्वीपणे चालविणे याबाबत मार्गदर्शन करणे.

ड) उपसा सिंचनाचे पाणी परवानगी देण्यासाठी तालुका स्तरावर कॅम्प घेणे.

इ) कोल्हापूर पद्धतीचा बंधान्यामध्ये दरवाजे बसविणे, काढणे, पाणी साठा करणे, गळती थांबविणे, पाणी साठा झाल्यावर पूर आल्यास आणि बाणीच्या वेळी बंधान्याची दक्षता घेणे याबाबत स्थानिक लाभधाराकांना माहिती देणे, बंधान्यावर प्रात्यक्षिक करून दाखविणे.

फ) सिंचनाचे कायदे व नियमाबाबत माहिती देणे, पुस्तिकेचे वाटप करणे.

प) धरण, कालवे व वितरिका या सार्वजनिक मालमत्तेचे रक्षण करण्याबाबतची माहिती देणे. अचानक कालवा फुटीच्या / गळतीच्या वेळी नुकसान टाळणे इ. बाबत माहिती देणे.

३.२ बांधकामाधीन प्रकल्पाबाबत लाभधाराकामध्ये जागृती निर्माण करणे.

अ) बांधकामाधीन प्रकल्पाचे नियोजन, सद्यस्थिती, प्रकल्पापासून होणारे लाभ, प्रकल्पामुळे वृद्धीगंत होणारी उत्पादकता इत्यादी.

ब) प्रकल्पाच्या उभारणीत येणाऱ्या अडचणी, भूसंपादन, पुनर्वसन, वन जमिनी इत्यादी अडचणी व त्या सोडविण्याबाबत चालू असलेले प्रयत्न.

क) लाभधारकांच्या मागण्या, अडचणी व त्यावर उपाययोजना करणे.

ड) पुनर्वसीत गावात भेटी देऊन प्रकल्पबाधीतांच्या अडचणी सोडविणे.

४.० जल जागृती सप्ताह मध्ये परिच्छेद तीन मध्ये सूचविलेल्या विषयाबाबत जनतेत जागृती निर्माण करण्यासाठी खालील स्वरूपाचे विविध कार्यक्रम घेता येतील.

४.१ लाभक्षेत्रातील प्रत्येक गावात, तालुका ठिकाणी, जिल्ह्याचे ठिकाणी लाभधारक, लोकप्रतिनिधी, शासकीय अधिकारी, कर्मचारी यांच्या सभा, बैठका, मेळावे, व्याख्याने आयोजित करणे.

४.२ प्रत्येक शासकीय / निमशासकीय कार्यालयात बैठकांचे आयोजन करणे.

४.३ पाण्याचे महत्व, शासनाचे उपक्रम, पाणी बचतीबाबत उपाय, अधुनिक सिंचन पद्धती याबाबतची घोषवाक्ये, माहिती दर्शक चित्रफीती व बॅनर्स लाभक्षेत्रातील गावे, सार्वजनिक ठिकाणे, शासकीय / निमशासकीय कार्यालयाच्या आवारात, रस्त्याचे कडेने लावणे.

४.४ पाण्याविषयी कथा कथन, कविता वाचन, लघुनाटय, जलसाहित्य संमेलन इत्यादी कार्यक्रमाचे आयोजन करणे.

४.५ जिल्हा स्तरावर पाण्याच्या संकल्पनेने (THEME) धावण्याच्या स्पर्धेचे आयोजन (WATER RUN) करावे.

४.६ धरणस्थळी लाभधारकांचे मेळावे, चर्चासत्रांचे आयोजन करणे, लाभधारकासमवेत कालवे व वितरण व्यवस्थेची पाहणी दौरा यांचे आयोजन करणे.

४.७ महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी (मेटा), नाशिक, जल व भूमी व्यवस्थापन संस्था (वाल्मी), औरंगाबाद, पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे यांनी त्यांच्या कार्यक्रमाचे स्वतंत्र आयोजन करून त्याच्या उपक्रमाची माहिती जनतेपर्यंत पोहचवावी.

४.८ विद्यार्थ्यांमध्ये पाणी, पाण्याची गुणवत्ता, स्थानिक सिंचन प्रकल्प, स्थानिक सिंचन व्यवस्थापन यंत्रणा व त्याची कार्यपद्धती याबद्दल जागृती निर्माण करणे. त्यासाठी स्थानिक शाळा, महाविद्यालये यामध्ये जलसंपदा विभागाच्या अधिकारी / कर्मचाऱ्यांनी त्या ठिकाणी विविध स्पर्धा, चित्रकला स्पर्धा, वकृत्व स्पर्धा आयोजित कराव्यात.

४.९ जिल्हास्तरावर, तालुकास्तरावर जलसंपदा विभागामार्फत विविध उपक्रम, प्रकल्पाची विस्तृत माहिती देणाऱ्या प्रदर्शनाचे आयोजन करावे.

४.१० चित्ररथ व ध्वनीफीती तयार करून त्याद्वारे लाभक्षेत्रात गावोगावी जलजागृती करावी.

४.११ क्षेत्रीय स्तरावरील सर्व निरक्षण वाहनावर बॅनर लावणे, किर्तन, भजन, भारुड, पथनाटय या माध्यमातून जनजागृती करणे.

४.१२ सर्वसाधारणपणे महामंडळामार्फत राबविल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमाची रुपरेषा सोबतच्या प्रपत्राप्रमाणे असावी तथापि, स्थानिक परीस्थितीनुसार १६ व २२ मार्चचा कार्यक्रम वगळता पाटबंधारे विकास महामंडळातील समितीला त्यात बदल करता येतील.

५.० जल जागृती सप्ताह संपूर्ण राज्यभर व्यापक स्वरूपात राबविण्याची जबाबदारी सिंचन विकास महामंडळावर राहिल. महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रात राबविल्या जाणाऱ्या कार्यक्रमाचा खर्च महामंडळास उपलब्ध असलेल्या अनुदानातून करावा. महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी (मेटा), नाशिक, जल व भूमी व्यवस्थापन संस्था (वाल्मी), औरंगाबाद, पाटबंधारे संशोधन व विकास संचालनालय, पुणे यांनी त्यांच्या कार्यक्रमाचे आयोजन स्वतंत्रपणे त्यांच्याकडील अनुदानातून करावा.

६.० राज्यस्तरावर मुंबई येथे दि.१६.०३.२०१६ रोजी जलजागृती सप्ताहाचा शुभारंभ कार्यक्रमाचे आयोजन व त्याची प्रसिध्दी कार्यकारी संचालक, कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळामार्फत करण्यात यावी.

जिल्हास्तरावरील शुभारंभ कार्यक्रम व समारोप कार्यक्रमाचे आयोजन करण्याची जबाबदारी महामंडळाने स्थानिक अधीक्षक अभियंता व कार्यकारी अभियंता यांचेवर निश्चित करावी.

७.० जल जागृती सप्ताहमधील सर्व कार्यक्रमांना दूरचित्रवाणी, आकाशवाणी, स्थानिक वृत्तपत्रामधून प्रसिध्दी देण्यात यावी. रस्त्याच्या कडेने बोर्ड, भिंतीवर घोषणावाक्ये लिहिणे याद्वारे व्यापक जल जागृती करण्यात यावी. त्यासाठी महामंडळ स्तरावर स्वतंत्र कक्ष निर्माण करावा.

८.० घोषवाक्य, भिंती फलक, बॅनर याबाबतचा तपशील व संकल्पना याच्या नमुनाप्रती वाल्मी औरंगाबाद यांनी सर्व पाटबंधारे विकास महामंडळाना पुरविण्यात यावे. त्यानुसार किंवा त्यापेक्षा वेगळा अतिरीक्त तपशील क्षेत्रीय स्तरावर स्थानिक परिस्थितीनुसार ठरविता येईल. तसेच वाल्मीने या जलजागृती अभियानासाठी Monogram विकसीत करावा.

९.० संपूर्ण जल जागृती सप्ताहाचे नियोजन, अंमलबजावणी दरम्यान शासन स्तरावरून मार्गदर्शन व समन्वयासाठी डॉ. संजय बेलसरे व श्री. स. को. सब्बीनवार, अधीक्षक अभियंता व उप सचिव हे नोडल अधिकारी म्हणून काम करतील.

१०.० महामंडळाच्या कार्यक्षेत्रात पाण्याबाबत कार्यरत असलेल्या खाजगी स्वयंसेवी संस्था (NGO), जलतज्ञ यांचा सहभाग घ्यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०२१७१७२८०४३५२७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(स. कों. सब्बीनवार)

उप सचिव (लाक्षेवि)

प्रत,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव,
२. सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
३. मा.मंत्री, जलसंपदा विभाग यांचे खाजगी सचिव
४. मा. राज्यमंत्री, जलसंपदा विभाग यांचे खाजगी सचिव
५. मा. विरोधी पक्षनेते, विधानसभा, मुंबई यांचे कार्यालय, विधानभवन
६. मा. विरोधी पक्षनेते, विधानपरिषद, मुंबई यांचे कार्यालय, विधानभवन
७. अ.मु.स. (कृषी), कृषी व पशुसंवर्धन विभाग यांचे स्वीय सहायक
८. अ.मु.स. (पर्यावरण), पर्यावरण विभाग यांचे स्वीय सहायक

९. प्रधान सचिव (जलसंपदा), जलसंपदा विभाग यांचे स्वीय सहायक
१०. प्रधान सचिव (उद्योग), उद्योग व व कामगार विभाग यांचे स्वीय सहायक
११. प्रधान सचिव, नगर विकास विभाग यांचे स्वीय सहायक
१२. सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग यांचे स्वीय सहायक
१३. सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग यांचे स्वीय सहायक
१४. महासंचालक (मावज), माहिती व जनसंपर्क संचालनालय यांचे स्वीय सहायक
१५. सचिव, जलसंधारण विभाग, मंत्रालय
१६. महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमण प्राधिकरण, मुंबई
१७. सर्व कार्यकारी संचालक, जलसंपदा विभाग
१८. महासंचालक, जल व भूमी व्यवस्थापन संस्था (वाल्मी), औरंगाबाद
१९. महासंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी संशोधन संस्था (मेरी), नाशिक
२०. सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग
२१. अधीक्षक अभियंता व सहसंचालक, महाराष्ट्र अभियांत्रिकी प्रशिक्षण प्रबोधिनी (मेटा), नाशिक
२२. सर्व विभागीय आयुक्त
२३. सर्व जिल्हाधिकारी
२४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद
२५. सर्व सह सचिव / उप सचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२६. सर्व अधीक्षक अभियंता, जलसंपदा विभाग
२७. सर्व कार्यकारी अभियंता, जलसंपदा विभाग
२८. अवर सचिव/ कक्ष अधिकारी, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२९. निवड नस्ती

**शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण-२०१६/(प्र.क्र.०७/१६)/भाग-१/लाक्षेवि (आस्था),
दिनांक १७.२.२०१६ सोबतचे प्रपत्र.**

दिनांक	कार्यक्रमाची रुप रेशा	ठिकाण	अंमलबजावणी यंत्रणा	विषय / शेरा
दि. १६ मार्च, २०१६	मा. मुख्यमंत्री यांचे हस्ते जलजागृती सप्ताहाचे उदघाटन	मंत्रालय, मुख्य इमारत	कोकण पाटबंधारे विकास महामंडळ.	मा.मंत्री (जलसंपदा), प्रधान सचिव (जलसंपदा) व सचिव (लाक्षेवि) यांचे संपर्कात राहून नियोजन करावे.
	मा. जिल्हाधिकारी यांचे हस्ते जल जागृती सप्ताहाचे उदघाटन	मुख्यालयी, जिल्हाधिकारी कार्यालय	अधीक्षक अभियंता (जलसंपदा विभाग) शासन निर्णयातील परि. ६ प्रमाणे	१. जिल्ह्यांतील प्रमुख नदयांतील /पाण्याचे कलश पुजन, सप्ताह दरम्यान राबविण्यात येणाऱ्या कार्यक्रमाचे सर्व विभागाकडून सादरीकरण. २.जलप्रतिज्ञेचे सामूहिक वाचन (अधीक्षक अभियंता यांनी जिल्हाधिकारी यांचेशी संपर्क करून नियोजन करणे)
दि. १७ ते २१ मार्च, २०१६	लाभक्षेत्रातील प्रत्येक गावात एक कार्यशाळा चर्चा /सभा	लाभक्षेत्रातील गाव	उप अभियंता /शाखा अभियंता	१. अधीक्षक अभियंता यांनी गाव निहाय उप अभियंता /शाखा अभियंता निहाय कार्यक्रमाची रूपरेषा तयार करावी. २. कार्यक्रमात गावाचे लाभक्षेत्र, पाणी उपलब्धता, सिंचनाच्या पध्दती, पीकांना लागणारे पाणी बचत इ. विषय असावेत. ३. जलहमी अंतर्गत (Right to services) मध्ये नोंदणी.

दिनांक	कार्यक्रमाची रुप रेषा	ठिकाण	अंमलबजावणी यंत्रणा	विषय / शेरा
२० मार्च, २०१६	Water Run	जिल्हयाचे मुख्यालय	अधिक्षक अभियंता जलसंपदा विभाग	परिच्छेद ४.५ प्रमाणे
१९ ते २१ मार्च, २०१६	पाणी वापर संस्था व लाभधारकांच्या कार्यशाळा	तालुका मुख्यालय	कार्यकारी अभियंता	१. सिंचनाचे कायदे, नियम, पाणी वापर संस्थाची संपुर्ण माहिती, आवश्यकता फायदे इ. २. तालुक्यातील सिंचनाचे प्रश्न ३. अपूर्ण प्रकल्पाच्या बांधकामाचे नियोजन. ४. उपसा सिंचन पाणी परवाने कॅम्प
२२ मार्च, २०१६	मा.पालक मंत्री यांचे उपस्थितीत जिल्हा मुख्यालयी / कार्यशाळा / महिला मेळावा व सप्ताहाचा समारोप	जिल्हा मुख्यालयी	अधिक्षक अभियंता	जिल्हयातील पाणी उपलब्धता, जिल्ह्याची सिंचन क्षमता, सिंचन कार्यक्षमता वाढविणे, पाणी बचत इत्यादी.